

РЕЦЕНЗІЯ
ОФІЦІЙНОГО РЕЦЕНЗЕНТА
докторки юридичних наук, доценки,
асистентки кафедри господарського права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Остапенко Юлії Ігорівни
на дисертацію Гольєвої Надії
Костянтинівни
на тему «Удосконалення законодавства України про інноваційну
діяльність: напрями, засоби та систематизація», подану на здобуття
наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми дослідження. Європейський вибір України і, відповідно, необхідність її інтеграції у високотехнологічне конкурентне середовище зумовили необхідність формування інноваційної моделі розвитку, в якій роль головного джерела довготривалого економічного зростання відіграють наукові надбання та їхнє технологічне застосування, яке дасть можливість, передусім, підвищити конкурентоспроможність економіки, гарантувати їй економічну безпеку та чільне місце в Європейському Союзі за стабільних і високих темпів економічного зростання. Водночас інноваційна модель розвитку має розглядатися як інструмент формування засад інформаційного суспільства в Україні.

Інновації - це спосіб поступового руху людської цивілізації до більш високої якості життя. Стратегією економічного та соціального розвитку України визначено необхідність переходу до інноваційної моделі економічного зростання та розвитку наукоємного високотехнологічного виробництва, особливо це стає актуальним за часів агресії російської федерації... Відключення світла, опалення, скорочення часу виробничої діяльності під час повітряних тривог, а також виключна запорука життєдіяльності суб'єкту господарювання надати можливості завдяки інноваціям надати істотні конкурентні переваги в масштабі як глобальної, так і національної економіки, автоматично включає їх в сферу інтересів економічної безпеки держави.

У вирішенні завдань виходу країни з кризи, завданою ворожою агресією, забезпечення динамічно стійкого розвитку економіки першочергова роль належить саме формуванню інноваційного клімату в країні, вдосконалення якісного правового підходу до інноваційної діяльності, спроможним забезпечити безперервне оновлення технічної та технологічної бази виробництва, освоєння та випуск нової конкурентоспроможної продукції, ефективне проникнення на світові ринки товарів та послуг. Відтак, формування, в межах національної правової системи комплексного правового регулювання інноваційних відносин, є

одним із основоположних завдань держави на шляху побудови відповідних завдань.

Інтеграція України в Європейський Союз зумовлює вирішення великої кількості завдань. Відповідно одним із шляхів вирішення цих завдань є формування та запровадження інноваційної моделі розвитку держави. Саме інноваційне право і є тим інструментом, яке має забезпечити належне правове регулювання відповідних цілей. Національне правове регулювання інноваційної діяльності в межах законодавства, відрізняється фрагментарністю та неузгодженістю. Звісно, останнє забезпечує регулювання основоположних аспектів господарської діяльності пов'язані із впровадженням інновацій, проте в ньому відсутній комплексний підхід до ключових аспектів реалізації інноваційного циклу. Більшість аспектів інноваційного циклу в ньому досить формалізовані. Всі перелічені недоліки правого регулювання інноваційної сфери потребують узгодження, шляхом внесення відповідних змін до чинних нормативно-правових актів. А це, в свою чергу, свідчить про актуальність наукових досліджень вказаної тематики.

Відтак належить констатувати незаперечну актуальність дисертаційного дослідження Гольєвої Н. К., оскільки роль та значення держави в окреслених процесах, у формування та реалізації правової політики у сфері інноваційної діяльності є вкрай важливою.

Мета і завдання, методологія дослідження.

Головною метою дослідження Гольєвої Н. К є визначення наявних прогалин в організаційно – правовому регулюванні інноваційної відносин та формування пропозицій, щодо його систематизації та підвищення ефективності в межах інноваційної економіки (стор. 6).

Мета дослідження обумовила сам характер завдань, які поставлено в дисертації: (1) сформувати оцінку відповідності стану сучасного інноваційного законодавства України потребам сучасної економіки інноваційного типу; (2) визначити корисний досвід законодавчого регулювання інноваційної діяльності у зарубіжних країнах; (3) визначити основні елементи національної інноваційної системи, що не отримали ефективного законодавчого закріплення; (4) розробити власні концептуальні правові пропозиції щодо законодавчого унормування таких елементів національної інноваційної системи, як стартап, венчурний фонд, компанії з управління інтелектуальними активами, з точки зору особливостей їх організаційно-правової форми; (5) визначитись із концептуальною правовою позицією щодо законодавчого забезпечення системи організаційно-господарського впливу на інноваційну діяльність з боку відповідних суб'єктів організаційно-господарських повноважень; (6) сформувати концептуальне бачення процесу та стадій удосконалення змісту інноваційного законодавства України та надання йому системного та

ефективного характеру. (с. 6 дисертації).

Обрані автором методи дослідження дозволили вирішити поставлені завдання на належному рівні. Так, системно-структурний метод дозволив з'ясувати архітектуру національної інноваційної системи та систематику інноваційного законодавства, в сукупності з його ключовими інститутами та порядком взаємодії, а також дозволив з'ясувати роль керуючої ланки національної інноваційної системи — системи організаційно-господарського забезпечення. Функціональний метод, дозволив підійти до функціонального визначення окремих ланок національної інноваційної системи, а також, сформулювати завдання їх правового та законодавчого забезпечення — сформулювати окремі правові позиції щодо стартапу, венчурного фонду, компаній з управління інтелектуальними активами, як спеціальним суб'єктам інноваційної діяльності — юридичним особам. Діалектичний метод став методологічною основою для з'ясування особливостей національної інноваційної системи, а відтак, і системи інноваційного законодавства, які розглядаються в роботі як відкриті системи, що знаходяться у постійному розвитку та взаємозв'язку внутрішніх елементів та зовнішніх чинників. Використання формально-логічного методу, дозволило сформулювати методологічну основу для виявлення шляхів застосування окремих правових засобів удосконалення інноваційного законодавства, зокрема, в частині забезпечення організаційно-правових форм окремих суб'єктів та учасників інноваційної діяльності. Порівняльно – правовий метод було використано в частині роботи, яку присвячено вивченню досвіду зарубіжних країн, що дозволяє розширити арсенал спеціальних правових засобів та врахувати іноземний досвід врегулювання інноваційних правовідносин (с. 7 дисертації). У дисертації вдало використані загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Таким чином, мета, завдання, методи дослідження, об'єкт та предмет дисертаційної роботи визначено повно та коректно.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані Гольєвою Н.К., своєю більшістю, є аргументованими і переконливими. При їх доведенні та обґрунтуванні дисертантом використано достатній обсяг вітчизняних й зарубіжних наукових робіт з господарського права, опрацьовано українське і зарубіжне законодавство, проведено аналіз статистичних даних.

Джерельну базу роботи можна вважати достатньо репрезентативною, оскільки автор при проведенні дослідження використав значну кількість наукових і інших джерел (їх список охоплює 121 найменування). Слід відзначити, що достатню увагу Гольєва Н. К. приділила аналізу формуванню законодавчого забезпечення стартапів, як особливої категорії суб'єктів господарювання.

Структура дисертації обумовлена поставленими завданнями та відповідає внутрішньому логічному зв'язку етапів дослідження та складається із вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків. Всі розділи та підрозділи за своїм змістом є взаємопов'язаними та взаємоузгодженими й засвідчують, що авторові вдалося виконати поставлені завдання й досягти мети дослідження.

Належний ступінь обґрунтованості і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечуються, адже автором було використано низку загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, застосування яких дозволило у дисертації розробити нові концептуальні підходи щодо розв'язання теоретичних та практичних проблем формування правової політики в системі чинного законодавчого регулювання інноваційних відносин, що в свою чергу створило передумови для формування пропозицій щодо вдосконалення чинного інноваційного права і законодавства України.

Наукова новизна результатів автора, яка відображена в тих висновках, положеннях, пропозиціях, що виносяться на захист, полягає в тому, що представлена робота у вітчизняній доктрині господарського права є системною науковою роботою з вивчення теоретичних та практичних проблем реалізації інноваційної політики та комплексного правового регулювання інноваційних правовідносин.

На схвалення та підтримку заслуговує обґрунтування дисертанта щодо правового погляду щодо правового статусу стартапів. Належить погодитися з автором у тому, що: створення ефективного нормативно-правового забезпечення функціонуванню національної інноваційної системи передбачає детальну врегульованість самих суб'єктів інноваційної діяльності, а також суб'єктів інноваційної інфраструктури, адже фактично не врегульованими у вітчизняному законодавстві є такі суб'єкти, як венчурний фонд, стартап, тимчасова творча група, яка створює інноваційну розробку за аутсорсінговим замовленням тощо. А саме це і створює суттєві прогалини у вітчизняному інноваційному законодавстві. Відповідно ця проблематика забов'язує зосередитись на проблемі того, що детермінування в чинному законодавстві України чіткої організаційно – правової конструкції стартапу сприятиме саме не тільки активізації інноваційних процесів, а й тому, що спрощуватиме залучення різноманітних форм міжнародної підтримки інновацій.

У роботі чимало уваги приділено саме ідеї доказу авторської позиції щодо того, що приведення інноваційного законодавства у відповідність до динаміки інноваційних відносин необхідно для покращення інноваційного рівня економіки держави, а одним із шляхів покращення та гармонізації інноваційного законодавства є його кодифікація. І з цим необхідно погодитись, оскільки цілісний підхід до правового регулювання має ґрунтуватися саме на кодифікованій формі відповідної галузі економіки.

Обґрунтовану наукову цінність становлять підхід до засобів організаційно-господарського впливу та стимулювання інновацій ефективними та доцільними, а саме: розробка та впровадження державних програм інноваційного розвитку, державні закупівлі інноваційної продукції, державне фінансування найбільш значимих інноваційних розробок-проектів, запровадження спеціальних режимів інноваційної діяльності, та використання механізмів державно-приватного партнерства в інноваційній сфері. Безумовно є і інші висновки і положення, які заслуговують на увагу.

Проблема, яку вирішено в дослідженні Гольєвої Н.К., відповідає науковому напрямку, який розробляє кафедра господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах цільової комплексної програми «Правове забезпечення реалізації політики держави на пріоритетних напрямках економічного розвитку та у сфері екологічної безпеки» (державний реєстраційний номер 0111U000962).

Висновки дисертанта з огляду на розвиток наукових досягнень і практичних напрацювань є цілком обґрунтованими. Рекомендації, запропоновані в роботі, можуть бути використані при розробці змін і доповнень до інноваційного законодавства та у правозастосовній практиці.

Крім того, положення дисертації можуть бути використані при підготовці підручників та навчальних посібників для студентів та аспірантів юридичних закладів вищої освіти, науково-практичних коментарів до кодексів та інших нормативно-правових актів України.

Повнота викладу наукових положень, висновків і пропозицій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях.

Всього дисертантом за темою дисертації опубліковано 12 наукових праць.

Опубліковані дисертантом наукові праці повною мірою відображають основні аспекти дисертаційного дослідження.

Можна зробити висновок про оригінальність, самостійність та наукову новизну рецензованої роботи та використання автором власних підходів до розв'язання цілої низки питань.

Відсутність порушення академічної доброчесності. З аналізу змісту тексту дисертації вбачається дотримання дисертантом вимог академічної доброчесності у повному обсязі. Дисертація Гольєвої Н.К. містить посилання на згадані автором у тексті джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей, дотримано вимоги законодавства про авторське право. У дисертаційному дослідженні не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації та/або інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного автором дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Позитивна та достатньо висока оцінка змісту дисертаційного дослідження не виключає

наявності окремих питань та положень, які мають дискусійний характер або потребують додаткового обґрунтування.

По-перше, не можна не погодитися з дисертантом у тому, що: формування системи організаційно-господарського забезпечення інноваційної діяльності на сучасному етапі розвитку сфери господарювання утворює окремий і самостійний напрям законодавчої та виконавчої діяльності держави, а по суті окрему її функцію. Сучасна система організаційно-господарського забезпечення не є ефективною, хоча б і тому, що вона не охоплює своїм предметом усі ланки інноваційного процесу. Так, до компетенції Міністерства освіти і науки України, зокрема віднесено функції з: формування та реалізації інноваційної політики, організації та координації інноваційної політики у сферах освіти і науки та науково-технічній діяльності, розвитку НІС, формування напрямів розвитку науки і техніки, які визнані пріоритетними для держави на підставі прогнозів науково-технічного та інноваційного розвитку. Разом з тим, Міністерство освіти і науки України не реалізує інноваційну політику в таких сферах, як інноваційне виробництво в реальному секторі економіки та трансфер технологій. Тому, доцільно виходити із необхідності створення синтетичної комплексної централізованої та в одночасно децентралізованої системи організаційно-господарського супроводження з боку держави, функціонування національної інноваційної системи та інноваційної діяльності, як такої. Як уявляється, така система організаційно-господарського забезпечення інноваційної діяльності має бути, щонайменше, дворівневою. Перший рівень має уособлювати спеціальний орган державної виконавчої влади підпорядкований Кабінету Міністрів України. Це орган загальної компетенції в інноваційній сфері, предметом відання якого має стати — національна інноваційна система як така, в усіх її базових ланках та системоутворюючих зв'язках. Другий рівень мають уособлювати спеціальні предметні структурні підрозділи галузевих міністерств та відомств щодо стану інноваційного розвитку відповідних секторів суспільного виробництва. Такі підрозділи мають отримати подвійне підпорядкування: власному керівництву галузевого міністерства та водночас спеціальному органу Кабінету Міністрів України загальної інноваційної компетенції. Такий підхід має стати інструментом вирішення гострої суспільної проблеми — створення ефективного правового режиму інноваційної діяльності та функціонування національної інноваційної системи як такої, і в той же час — стимулювання створення інноваційних ланцюгів та траєкторій, реалізації конкретних інноваційних проєктів в реальному секторі економіки. Це беззаперечно.

Хотілося б у зв'язку з цим отримати аргументовану відповідь дисертанта на ряд запитань:

Які саме функції відповідний орган має виконувати?

А також якому саме Міністерству він має підпорядковуватись? Чи не

доцільніше його було б створити Спеціалізоване Міністерство інноваційного розвитку та віднести відповідні функції до останнього?

По-друге, автором сформовано цілісний підхід до кодифікованого процесу в інноваційній галузі. Проте, рівня ланкового підходу не було зазначено. У зв'язку із цим, доцільним вбачається поставити наступне питання:

Яке місце мав би Інноваційний кодекс України в системі господарського законодавства? Як Ви вбачаєте співвідношенні з Спеціальним законодавством в інноваційній сфері?

Разом з тим, висловлені зауваження не стосуються концептуальних положень дисертаційного дослідження Гольєвої Н. К., а тому не впливають на його загальну позитивну оцінку.

Викладені зауваження свідчать про науковий інтерес і підставу для дискусії, що підвищує якість дослідження та позитивно впливає на високий науково-теоретичний рівень роботи. Дисертація, підготовлена Н.К. Гольєвою, є самостійною кваліфікаційною науковою працею, виконана дисертантом особисто, містить нові науково обґрунтовані результати теоретичного та практичного спрямування, що мають істотне значення для галузі знань 081 «Право» та вирішують наукове завдання, що полягало в обґрунтуванні теоретичних положень щодо правової політики в сфері регулювання інноваційних відносин.

Результати дисертації дістали втілення у відповідних наукових публікаціях, що підтверджують особистий внесок автора в розвиток юридичної науки взагалі та науки господарського права зокрема.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

1. Дисертаційна робота Гольєвої Надії Костянтинівни «Удосконалення законодавства України про інноваційну діяльність: напрями, засоби та систематизація» є завершеним науковим дослідженням, виконаним на доволі актуальну тему. Вона містить теоретичні розробки та пропозиції, спрямовані на формування в Україні виваженої правової політики у сфері інноваційних правовідносин. Рівень проведених досліджень та їх практична спрямованість свідчать про наукову зрілість здобувача.

2. Актуальність і новизна, важливість одержаних автором результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практична значущість сформульованих положень і висновків у сукупності становлять необхідні підстави для висновку про те, що дисертаційна робота « Удосконалення законодавства України про інноваційну діяльність: напрями, засоби та систематизація» відповідає всім тим формальним вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081

«Право», та відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44, а її автор Гольєва Надія Костянтинівна на основі публічного захисту заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент –
докторка юридичних наук, доцентка,
асистентка кафедри господарського права
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого

ЮЛІЯ ОСТАПЕНКО

Юлія Остапенко

